

MIKKJEL FØNHUS (1894-1973)

Mikkjel Fønhus inntar en helt spesiell plass blant norske skjønnlitterære forfattere. Ingen andre har som han fortalt om naturen og dens innvirkning på mennesket. Og ingen andre har som han valgt dyr til "hovedpersoner" i romanene, dyr i Norge, i Arktis, i Afrika, dyr med klør, med horn, med vinger, med finner. Det er blitt en utrolig lang rekke med bøker, mer enn 80 med smått og stort, der han overbevisende går inn i de mest forskjelligartede dyre-psyker. Vi tror på fortellingene hans.

Språklig er Fønhus noe for seg selv. Etter en litt famlende start i de par første bøkene, skapte han snart sin egen, fønhusiske uttryksmåte som hverken er bokmål eller nynorsk, men et kraftig, dialektpreget mål, aldri til å ta feil av.

Fønhus reiste mye, og de fleste lengre reisene kom det en bok ut av. Bøkene var små, og det tok kanskje ikke lang tid å skrive dem, men forarbeidet var alltid uhyre grundig. Forfatteren har beingått, syklet, gått på ski eller rodd gjennom alle de traktene han skriver om, ingenting har gått på slump.

Det har selvfølgelig ikke vært til å unngå at mange skribenter har gått i farene etter Mikkjel Fønhus, men ingen har nådd opp på hans nivå, hverken hva innhold eller språk angår.

Fønhus som samleområde er ikke av de vanskeligste, bortsett fra at det dreier seg om et stort antall titler. Han fikk tidlig et stort publikum, og så vidt vi vet er i hvert fall de fleste etterkrigsbøkene trykt i et førsteopplag på ikke mindre enn 15000 eksemplarer. Følgelig er det ganske enkelt å skaffe seg de fleste, men de to heftene av Tølleiv er ekstremt sjeldne og vil trolig koste 5-6000 kroner i et velorientert antikvariat, kanskje 10 kroner på et loppemarked. Pene eksemplarer av "Skoggangsmann" har vært omsatt for 4500 kroner. Ingen av de øvrige bøkene har oppnådd over 800 kroner, etter hva vi har kunnet finne ut.

MIKKJEL FØNHUS' FØRSTEUTGAVER:

- 1917: Skoggangsmann. Fortælling. Steenske Forlag.
Innbinding: Omslag, signert T.R. (Torleif Rud?). Helsingjirtebinding.*
- 1919: Der vildmarken suser. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Brynjulf Larsson. Helsingjirtebinding.
- 1920: Det skriker fra Kverrvilljuvet. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, med vignett, tegnet av Enevold Thømt. Helsingjirtebinding.
- 1921: Troll-elgen. Roman. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Ridley Borchgrevink. Helsingjirtebinding.
- 1922: Under polarlyset. En fortælling fra Spitsbergen. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Ridley Borchgrevink. Helsingjirtebinding.
- 1924: Raudalsdansen. To fortællinger fra Valdres. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet, usignert. Helsingjirtebinding.
- 1924: [-]: Tølleiv: "Formaal ægteskab". Spelstykke i to vendingar. Spelstykke for ungdomslag. Norli.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1926: Reinsbukken på Jotunfjell. Fortælling. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Knut Spange. Helsingjirtebinding.
- 1927: Vandringen mot nord. Fortælling. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, signert R(idley) B(orchgrevink). Helsingjirtebinding.
- 1927: [-]: Tølleiv: Domedag i Skreppebrøtin. Ekteskapskomedie i tri vendingar. Skodespel åt ungdomslag nr. 15. Noregs ungdomslag.
Innbinding: Omslag, typografisk, med vignett.*
- 1929: Skogenes eventyrer. Fortælling om en rev. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Gösta af Geijerstam. Helsingjirtebinding med eller uten tekst på fordekkelen.

- 1930: Fjellkongen. Folkelivsroman. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, typografisk. To typer helsjirtingbind:
A. Det vanlige med forleggermerke på bakdekkelen.
B. Bind uten forleggermerke på bakdekkelen (senere salgsbind). Bindet har heller ingen tittel eller dekor på fordekkelen.
- 1931: Løvene i Kilimatui. En dyreskildring fra Afrika. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Harald Damsleth. Helsjirtingbind.
- 1933: Varg. Aschehoug.
Innbinding: Omslag tegnet av Fredrik Matheson. Helsjirtingbind.
- 1934: Ontarioskogen. Skildringer fra nordmenns skogsarbeiderliv i Canada. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Finn Havrevold. Helsjirtingbind.
- 1936: Skiløperen. Roman. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet. Helsjirtingbind.
- 1937: Beveren bygger ved Svartkjenn. Fortelling om en beverfamilie. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Ridley Borchgrevink. Helsjirtingbind.
- 1939: Veien over fjellet. En bok fra de herjete bygdene. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Joachim Grøgaard. Helsjirtingbind.
- 1942: Elge-Knut. Fortellinger fra skogsbygda. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Ivar Mauritz-Hansen. Sjirtingryggbind.
- 1945: Køia i Tusterdalen. Roman. I. bind (alt som kom). Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Ridley Borchgrevink. Pappbind.
- 1946: Kampen mot villmarka. Nybyggerroman. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Ridley Borchgrevink. **Det er to varianter av forlagsbindet:**
A. Pappbind.
B. Lysegrønt sjirtingryggbind med blågrønt overtrekkspapir. Grønt tittelfelt på ryggen.
- 1948: Menn under nordlyset. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Omar Andréen. Pappbind.
- 1950: Tredalsmåren. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Omar Andréen. Pappbind.
- 1951: Mannen med ormeøynene. Roman fra Finnskoga. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Omar Andréen. Pappbind.
- 1952: Tømmerfløterne. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Knut Yran. Pappbind.
- 1955: Mannen og hunden på den store vidda. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Omar Andréen. Pappbind.
- 1956: Leoparden. Fortelling fra Øst-Afrikas høgland. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Knut Yran. Helsjirtingbind.

- 1957: Snøen fyker over Nøsfjell. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Knut Yran. Helsejirtingbind.
- 1959: Jerv. Fortellingen om Treføtningsjerven og Heine Juvet. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Knut Yran. Det er to varianter av forlagsbindene:
A. Helsejirtingbind.
B. Pappbind med samme utstyr som omslaget.
- 1960: I hine hårde dager. Roman. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Knut Yran. Helsejirtingbind.
- 1961: Av ulveslekt. Fortelling om en grønlandshund. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Knut Yran. Helsejirtingbind.
- 1962: Gullgraverne på Finnmarksvidda. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Stein Davidsen. Det er to varianter av forlagsbindene:
A. Helsejirtingbind.
B. Rødt pappbind (nedsettelsesbind).
- 1963: Eventyreren fra Skredalselvi. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Stein Davidsen. Helsejirtingbind.
- 1964: Urskogene. Fortelling fra Canadas villmark. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Stein Davidsen. Det er to varianter av forlagsbindene:
A. Pappbind.
B. Lysegrått helsejirtingbind med langsgående ryggfittel.
- 1965: Det raser i Haukefjellet. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Stein Davidsen. Pappbind.
- 1966: Gaupe. Fortelling om den store skogskatten. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Stein Davidsen. Pappbind.
- 1967: Gjemt i villskogen. Roman. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Stein Davidsen. Pappbind.
- 1968: Villgås flyr mot nord. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Stein Davidsen. Pappbind.
- 1969: Skogsfolket i bjønnemarka. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Stein Davidsen. Pappbind.
- 1970: Den hendte i Virdalsfjellet. Fortelling. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Stein Davidsen. Pappbind.
- 1971: Hubroen roper. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Stein Davidsen. Pappbind.
- 1972: Villmarksoteren. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Stein Davidsen. Pappbind.
- 1973: Under Skagsnuten. Fortelling. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Stein Davidsen. Pappbind.

Etter Mikkjel Fønhus' død er utgitt (et utvalg):

- 1974: I susen av Storelva. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Stein Davidsen. Pappbind.
- 1975: Halling-Svarten. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Karl Erik Harr. Pappbind.
- 1978: Nye romaner og fortellinger. (34 titler i 12 bind).
Innbinding: Helbind i plast, med vareomslag tegnet av Vemund Vierhaug.
Bind 1. Pisil – Tikkéten – I midnattsol og mørketid.
I dette bindet har Johan Borgen en innledning, side 9-22.
Bind 2. Det burer morskt i fjelldalen – Vidt omkring – Helleristninger ved fossen.
Bind 3. Fjellkaren på Grefstadlegret – Under nordlys og tropesol – Hoggorm.
Bind 4. En slagbjørn – Fuglefangeren.
Bind 5. Villmarkshytta ved Glesa elv – Storvargen.
Bind 6. Stortiuren Redalsrusken – Mannen som fant storfjella – Bjødnakubben.
Bind 7. Skogsgarden opmed Espa elv – Fasleføss – Det ropte fra Kambatjernet.
Bind 8. Ørnefjell – En skiferd – Fjellfolk.
Bind 9. Mannslagerhola – Fra skogsdjup til isbre.
Bind 10. Røyskatt – Lodden gjest fra skogene – Ved bjønneåta – Fjellet drar.
Bind 11. Storskogen faller – Ulveul ved Valesjø – Hard fjellferd.
Bind 12. Underlig hare i Kinnrudskogen – Fra skogsåser til fjellvidde – Uvær over Illbreen.
- 1986: Rein og varg. Fortellinger. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Karl E. Nilsen. Helbind i plast.
- 1990: Skogsus. Fortellinger. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Tor Lindrupsen. Hellbind i plast.
- 1993: Gråbeinstad. Etterord av Rolf Brandrud. Aschehoug.
Innbinding: Pappbind med vareomslag tegnet av Terje Grøstad. (Boken ble refusert i 1925).
- 1996: I kveldsøkta. Fortellinger. I utvalg ved Gudbjørg Fønhus Stensrud. Aschehoug.
Innbinding: Pappbind med vareomslag tegnet av Terje Grøstad.

Praktutgave:

- 1947: Trollelgen. Illustrert av Ridley Borchgrevink. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av Ridley Borchgrevink. Skinnryggbind.